

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Ενότητα 2. Αναγέννηση και ανθρωπισμός (15^{ος} – 17^{ος} αιώνας)

A) Οι νέοι δρόμοι δημιουργίας

- Αναγέννηση – εικαστικές τέχνες – πνευματική κίνηση
με στόχο την αναβίωση των αξιών της Κλασικής Αρχαιότητας
- Απαγκίστρωση από την μονομέρεια της θρησκευτικής μεσαιωνικής σκέψης
- Καθολικός άνθρωπος (λατ. Homo universalis): φιλελεύθερος, δημιουργικός, ερευνητικός
- Δημιουργία – επιστήμη – τέχνη – λογοτεχνία για το πέρασμα της Ευρώπης στον νεότερο κόσμο.
- Η πολιτιστική άνοιξη ξεκίνησε από τις πόλεις της Ιταλίας με αξιόλογη οικονομική ανάπτυξη (Φλωρεντία, Βενετία, Ρώμη)
- Η κίνηση αυτή υποστηρίζεται από φιλόδοξα μέλη της αστικής τάξης και φιλόμους ηγεμόνες
- Μέδικ(κ)οι: οικογένεια Ιταλών αστών, Φλωρεντία (1434-1737 = 15^{ος} – 17^{ος} αιώνας)
- Νέες τάσεις στα πανεπιστήμια
Συστηματική προσέγγιση στην οικονομική, κοινωνική και πνευματική ζωή
- Οι πνευματικές δυνάμεις απέβαλαν τις μεσαιωνικές προκαταλήψεις και άρχισαν να διαμορφώνουν μια νέα αντίληψη για τον κόσμο και τον άνθρωπο

B) Το κίνημα του Ανθρωπισμού (λατ. Humanismus)

- Στροφή προς τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό μελετώντας, μεταφράζοντας και σχολιάζοντας τα αρχαία κείμενα, άντληση αξιών για τη βάση του νέου κόσμου
- Πριν το Βυζάντιο (10^{ος} – 15^{ος} αιώνας) – Πριν την Δύση επί Καρλομάγνου (12^{ος} αιώνας)
- Πρόδρομοι του Ανθρωπισμού στην Ιταλία οι Δάντης, Πετράρχης και Βοκκάκιος

Μια νέα αντίληψη για την αγωγή και την επιστήμη

- Την εποχή της Αναγέννησης επικράτησε μια νέα αντίληψη για τον ρόλο και τη δύναμη της εκπαίδευσης
 - Έρασμος, Ολλανδός φιλόλογος
 - Οι άνθρωποι δεν γεννιούνται, αλλά γίνονται
 - Η επιστήμη στηρίζεται στην παρατήρηση, την εμπειρία, το πείραμα, όπου συμβάλλουν στην εξέλιξή της
- Οι φορείς του Ανθρωπισμού είναι βαθιά θρησκευόμενοι, επιζητούν την αληθινή πίστη, τοποθετούν τον άνθρωπο στο κέντρο του κόσμου

Καθολικός άνθρωπος, ορισμός στις ερωτήσεις

Η συμβολή των Ελλήνων λογίων στην ανθρωπιστική κίνηση

- Έλληνες λόγιοι κατέφυγαν στην Ιταλία μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης 14^{ος} αιώνας, Μανουήλ Χρυσολωράς, αναζήτησε στη Βενετία βοήθεια εναντίον των Τούρκων
- Στη Σύνοδο της Φλωρεντίας 1439 αποτέλεσε εξέχουσα προσωπικότητα

Γεώργιος Σχολάριος

Μάρκος Ευγενικός, 1394 – 1445, θεολόγος μητροπολίτης Εφέσου

Βησσαρίων, 1403 – 1472, βυζαντινός θεολόγος – φιλόσοφος

Γεώργιος Γεμιστός ή Πλήθων, 1360 – 1452, βυζαντινός φιλόσοφος

Δίδασκαν τα ελληνικά γράμματα στα ιταλικά πανεπιστήμια (15^{ος} – 16^{ος} αιώνας)

- Συλλογή και έκδοση των αρχαίων ελληνικών συγγραφέων
Μεταφορά ελληνικών χειρογράφων στη Μαρκιανή Βιβλιοθήκη της Βενετίας
Λαυρεντιανή Βιβλιοθήκη της Φλωρεντίας

Γ) Η τυπογραφία και η διάδοση της Αναγέννησης και του Ανθρωπισμού

- Το κίνημα της Αναγέννησης διαδόθηκε σε ολόκληρη τη Δυτική Ευρώπη
- Οι πόλεις αναδείχθηκαν σε έδρες πανεπιστημίων και εκδοτικά κέντρα (Αμβέρσα, Παρίσι, Στρασβούργο, Μιλάνο, Βενετία)
- 15^{ος}, τα βιβλία είναι χειρόγραφα
- 1450, ο Γουτεμβέργιος (1397 – 1468) Μαγεντία της Γερμανίας
- Χρησιμοποίησε μεταλλικά στοιχεία της αλφαβήτου, τα εμπότιζε με μελάνι και τα αποτύπωνε στο χαρτί
- Ο αριθμός των βιβλίων αυξήθηκε κατακόρυφα – 30-35 χιλιάδες, (16^{ος}) 50.000 – 100.000
- Η ύπαιθρος παρέμεινε αναλφάβητη
- 18^{ος}, το κίνημα του Διαφωτισμού θα αφυπνίσει την Ευρώπη

Ενότητα 3. Οι Ανακαλύψεις

A) Οι πρόοδοι στη ναυσιπλοΐα

- Η τελειοποίηση των τεχνικών μέσων πλεύσης και προσανατολισμού, της πηξίδος, του αστρολάβου και του πορτολάνου, χάρτη που διευκόλυνε τα υπερπόντια ταξίδια
- Νέο πλοίο η караβέλα, με μεγαλύτερη χωρητικότητα, ταχύτητα και ασφάλεια
- Οι ναυτικοί αξιοποιώντας τα επιτεύγματα της επιστήμης απομακρύνονταν από τις ακτές και έπλεαν στους ωκεανούς

B) Οι Ευρωπαίοι ανακαλύπτουν τον κόσμο προς τις Ινδίες

- Οι Πορτογάλοι εξερευνητές με τη χρηματοδότηση του πρίγκιπα Ερρίκου του Θαλασσοπόρου (1394 – 1460) έφθασαν στην Ινδία παραπλέοντας την Αφρική
- 1487, Ο Βαρθολομαίος Ντίαζ φθάνει στο Ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας
- 1498, Ο Βάσκο ντε Γκάμα στην Καλκούτα των Ινδιών για μπαχαρικά
- 1500, Ο Αλβάρεζ Καμπράλ έφθασε στη Βραζιλία, αποικία των Πορτογάλων
- 1492, Αμερική, ο Γενουάτης Χριστόφορος Κολόμβος στην υπηρεσία του Ισπανού αυτοκράτορα.

Η κατεύθυνση προς τα δυτικά τον οδήγησε στο Σαν Σαλβαδόρ (Άγιος Σωτήριος) και σε άλλες περιοχές της Κεντρικής Αμερικής.

- 1507, Φλωρεντιανός Αμέρικο Βεσπούτσι, διαπίστωσε ότι οι περιοχές που είχε ανακαλύψει ο Κολόμβος δεν ανήκουν στην Ασία, αλλά σε μια νέα ήπειρο, όπου χαρτογράφησε και αργότερα πήρε το όνομά του.

- Πρώτος περίπλους της Γης

Οι Ισπανοί απειλήθηκαν από την κυριαρχία των Πορτογάλων

- 1519-1522, Φερδινάνδος Μαγγελάνος, κατευθύνθηκε δυτικά παρακάμπτοντας τη Νότια Αμερική.

Με αυτό το ταξίδι αποδείχθηκε ότι η Γη είναι σφαιρική

Γ) Η Ευρώπη μετά τις Ανακαλύψεις

Οικονομικές μεταβολές

- Μετατόπιση του κέντρου της οικονομικής δραστηριότητας από τη Μεσόγειο στον Ατλαντικό και στη Βόρεια Θάλασσα. Η Βενετία και η Γένοβα παρήκμασαν. (Σεβίλλη, Λισσαβόνα, Αμβέρσα: τα λιμάνια τους αποκτούν κυρίαρχο ρόλο)
- Η θεμελίωση του κεφαλαιοκρατικού συστήματος
Χρυσάφι και ασήμι καθιέρωσαν το νόμισμα κυρίαρχο μέσο ανταλλαγής
Το κεφάλαιο επενδυόταν σε εμπορικές, τραπεζικές, χρηματιστηριακές και ασφαλιστικές επιχειρήσεις.
- Βιοτεχνία (υφαντουργία, μεταξουργία, τυπογραφία)
Περιορισμός των συντεχνιών που απαγόρευαν την ίδρυση επιχειρήσεων
- Η γεωργία ήταν το θεμέλιο της ευρωπαϊκής οικονομίας
με καλλιέργεια αγροτικών ευρωπαϊκών προϊόντων
- Η εισαγωγή πολύτιμων μετάλλων στην ευρωπαϊκή ήπειρο υποτίμησε το νόμισμα και αύξησε τις τιμές των προϊόντων 300% - 400% στα τέλη τού 16^{ου} αιώνα.

Κοινωνικές μεταβολές

- Νέα κοινωνική τάξη η αστική – δουλεμπόριο – εκμετάλλευση του Ανθρώπου
- Οι αγρότες ωφελούνταν από την άνοδο των τιμών των αγροτικών προϊόντων
- Οι ευγενείς και οι εργάτες πλήττονταν άμεσα από την άνοδο των τιμών.
Η κοινωνία είχε συνεχείς αναπροσαρμογές έως τον 18^ο αιώνα και τον Διαφωτισμό
- Σταδιακή μείωση της ισχύος της αυτοκρατορίας
- Ανάπτυξη της επιστήμης (γεωγραφία – αστρονομία – μαθηματικά – ζωολογία – βοτανική – εθνογραφία) για την αντιμετώπιση των πρακτικών προβλημάτων, αλλά και την επιθυμία να γνωρίζει διαρκώς νέα πράγματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Ενότητα 4

A. Η ρωμαιοκαθολική εκκλησία σε κρίση (με κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα)

- Διοικητική ανεπάρκεια – υπερβολική πολυτέλεια – ηθική διαφθορά του κλήρου
- Ο κατώτερος κλήρος ζούσε στην αμάθεια
- Η Εκκλησία ελέγχει τους πιστούς με τον φόβο της αμαρτίας και τη δυνατότητα εξασφάλισης άφεσης αμαρτιών (συγχωροχάρτι)
- Στο ανθρωπιστικό κίνημα αναζήτησαν το αυθεντικό πνεύμα του χριστιανισμού στη μελέτη της Βίβλου χωρίς τις παρερμηνείες των σχολιαστών του Μεσαίωνα
- Άμεση επαφή με τα ιερά κείμενα λόγω της τυπογραφίας και μετάφραση της Βίβλου σε λαϊκή γλώσσα, 16^{ος} αιώνας.

B) Η μεταρρύθμιση του Λούθηρου

- Η κρίση ξέσπασε στη Γερμανία διότι τα λαϊκά στρώματα ήταν δυσαρεστημένα λόγω της οικονομικής επιβάρυνσης, με σκοπό τα πολυτελή οικοδομήματα στη Ρώμη
- Οι Γερμανοί ηγεμόνες ζητούσαν να απαλλαχθούν από την Παπική επιρροή
- Αφορμή – 1515, Λέων Α΄ έδωσε άδεια για μαζική έκδοση και πώληση συγχωροχαρτιών
- Ο μοναχός Γιόχαν Τέτσελ έλεγε ότι «ο ήχος από τα χρήματα οδηγεί την ψυχή από την Κόλαση στον Παράδεισο»
- Μαρτίνος Λούθηρος, μοναχός θεολόγος θυροκόλλησε το 1517 στην Εκκλησία της Βιτεμβέργης έναν κατάλογο από 95 θέσεις
- Καταδίκασε τα συγχωροχάρτια και αμφισβητούσε τις απόψεις σε δογματικά ζητήματα της Καθολικής Εκκλησίας
- Αφορίστηκε ο Λούθηρος ως αιρετικός
- Ο Λούθηρος απάντησε κάνοντας δημόσια τη βούλα – σφραγίδα του αφορισμού
- Ο Αυτοκράτορας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας Κάρολος Ε΄ τον κάλεσε να απολογηθεί στη Δίαιτα – Βουλή στην πόλη Βορμς
- Ο Λούθηρος δεν δέχθηκε να αναιρέσει τις απόψεις του – η Δίαιτα τον καταδίκασε ως αιρετικό και τον έθεσε εκτός νόμου, ο Λούθηρος σώθηκε από τον εκλέκτορα της Σαξονίας.
- Το κίνημα επηρέασε την οικονομική και κοινωνική ζωή όλης της Ευρώπης
1529 Η Δίαιτα αποκήρυξε τον λουθηριανισμό
Προτεστάντες – διαμαρτυρόμενοι (αγγλ. protestor)
- Οι Λουθηρανοί ηγεμόνες υπέβαλαν στη Δίαιτα υπόμνημα όπου αναφερόταν οι βασικές αρχές του λουθηριανισμού. Υπόμνημα – ομολογία της Αυγούστας στη Γερμανική πόλη.
- Η ειρήνη της Αυγούστας. Μετά από συγκρούσεις Μεταρρυθμιστών και αυτοκρατορικών αναγνωρίζονταν η νομιμότητα του Λουθηριανισμού και το δικαίωμα σε κάθε ηγεμόνα να επιβάλλει το δόγμα που επιθυμούσε.

Δ) Η Αντιμεταρρύθμιση

Μέτρα της καθολικής εκκλησίας

Μοναχικά τάγματα αναδιοργάνωση και ίδρυση νέων.

Προσπάθησαν να συμβάλλουν στην εδραίωση πνευματικά και ιδεολογικά του καθολικισμού.

Προπαγάνδα με την ίδρυση σχολείων, νοσοκομείων, φιλανθρωπικά ιδρύματα, βιβλία.

Ιερά εξέταση

Η Καθολική Εκκλησία επανάφερε το θεσμό της Ιεράς Εξέτασης. Κάθε είδους βασανιστήρια ακόμα και την καύση στην πυρά.

Λογοκρισία. Συμβούλιο όπου συνέτασσε ένα κατάλογο με απαγορευμένα βιβλία, θεολογικά, φιλοσοφικά όπου πίστευαν ότι υπήρχαν αιρετικές θέσεις. Έτσι απαγορεύτηκε η έκδοση των βιβλίων.

Η σύνοδος του Τρέντο (1545 – 1563) 16^{ος} αιώνας ανέλαβε το έργο της ηθικοπνευματικής ανασυγκρότησης της καθολικής εκκλησίας.

Ε) Οι συνέπειες της Μεταρρύθμισης

Διαίρεση της Ευρώπης με διαφορετικό ιδεολογικοπολιτικό προσανατολισμό.

Διαμορφώθηκαν Εθνικές Ταυτότητες.

Γαλλία 16 αιών. Θρησκευτικές διαμάχες.

Η καλβινιστική Ολλανδία αποσπάστηκε από την καθολική Ισπανία.

17 Η Γερμανία προσπάθησε να ανασυγκροτήσει ενιαίο κράτος με την επιβολή του καθολικισμού.

Τριακονταετής πόλεμος 1618 – 1648.

Πανευρωπαϊκός θρησκευτικός πόλεμος.

Μεταρρύθμιση σημαίνει κεφαλαιοκρατικό σύστημα.

Ζω για να εργάζομαι. Βασική αξία των προτεσταντών.

Κινήματα δημοκρατικά.

Ελευθερία της ατομικής δραστηριότητας – καθορίζω τη μοίρα μου.

Αγγλία Ολλανδία ΗΠΑ – κοινοβούλια. Συμμετοχή του της αστικής τάξης.

Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία. Καθολικοί – συντηρητικοί.

Η αυτονομία του ατόμου μετέβαλε την ανθρώπινη νοοτροπία και τις κοινωνικές σχέσεις.

Μεταρρύθμιση ανέπτυξε τις επιστήμες, τα γράμματα, τις τέχνες.